

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

29. března 2011 *

Ve věci C-565/08,

jejímž předmětem je žaloba pro nesplnění povinnosti na základě článku 226 ES, podaná dne 19. prosince 2008,

Evropská komise, zastoupená E. Traversou a L. Pretem, jako zmocněnci, s adresou pro účely doručování v Lucemburku,

žalobkyně,

proti

Italské republice, původně zastoupené I. Bruni, poté G. Palmieri, jako zmocněnkyněmi, ve spolupráci s W. Ferrante, avvocato dello Stato, s adresou pro účely doručování v Lucemburku,

žalované,

* Jednací jazyk: italština.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení A. Tizzano, předseda prvního senátu, zastupující předseda, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts a J.-C. Bonichot, předsedové senátů, A. Rosas, M. Ilešič, J. Malenovský, U. Lõhmus (zpravodaj), E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, P. Lindh a M. Berger, soudci,

generální advokát: J. Mazák,
vedoucí soudní kanceláře: M. Ferreira, vrchní rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 24. března 2010,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 6. července 2010,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Svou žalobou se Komise Evropských společenství domáhá, aby Soudní dvůr určil, že Italská republika tím, že přijala ustanovení, která ukládají advokátům povinnost dodržovat maximální sazby, nesplnila povinnosti, které pro ni vyplývají z článků 43 ES a 49 ES.

Vnitrostátní právní rámec

- 2 Povolání advokáta se v Itálii řídí královským legislativním nařízením č. 1578, které upravuje povolání advokáta a „avoué“ [*právní zástupce u odvolacích soudů – pozn. překladatele*] (regio decreto legge č. 1578 – ordinamento delle professioni di avvocato e procuratore legale), ze dne 27. listopadu 1933 (GURI č. 281 ze dne 5. prosince 1933, s. 5521), jež bylo po novelizaci přeměněno v zákon, a to zákonem č. 36 ze dne 22. ledna 1934 (GURI č. 24 ze dne 30. ledna 1934), ve znění pozdějších změn (dále jen „královské legislativní nařízení“). Podle článků 52 až 55 královského legislativního nařízení je Consiglio nazionale forense (Národní rada advokátů, dále jen „CNF“) zřízena při ministerstvu spravedlnosti a skládá se z advokátů zvolených jejich kolegy, přičemž za každý soudní obvod odvolacího soudu je zvolen jeden člen.

- 3 Článek 57 královského legislativního nařízení stanoví, že kritéria sloužící k určení odměn a náhrad, které přísluší advokátům a „avoués“ v oblasti civilní, trestní i mimosoudní, jsou stanovena každé dva roky rozhodnutím CNF. Tato kritéria musí být poté schválena ministrem spravedlnosti na základě stanoviska Comitato interministeriale dei prezzi (Meziresortní cenový výbor), po vydání posudku Consiglio di Stato (Státní rada).

- 4 Podle článku 58 královského legislativního nařízení jsou kritéria uvedená v článku 57 tohoto nařízení stanovena ve vztahu k hodnotě sporů a stupni soudního orgánu, který o nich rozhoduje, a u trestních řízení ve vztahu k jejich délce. Pro každý akt nebo řadu aktů musí být stanovena minimální a maximální sazba výše odměn. V oblasti mimosoudní je třeba zohlednit složitost věci.

- 5 Článek 60 královského legislativního nařízení stanoví, že soud určí odměny na základě uvedených kritérií, a přitom zohlední závažnost a množství projednávaných otázek. Toto určení se musí pohybovat v mezích předem stanovených maximálních a minimálních sazeb. Nicméně soud může maximální sazbu překročit v případech, které

mají s ohledem na zvláštní povahu sporu mimořádný význam, a jestliže to odůvodňuje vlastní hodnota poskytované služby. Naopak, pokud se věc jeví jako jednoduchá, může soud stanovit odměny nižší, než je minimální sazba. V obou těchto případech musí být rozhodnutí soudu odůvodněné.

- 6 Podle čl. 61 odst. 1 královského legislativního nařízení jsou odměny, které advokát účtuje klientovi jak v soudní, tak mimosoudní oblasti, určeny, není-li sjednáno jinak, na základě kritérií stanovených v článku 57 s ohledem na závažnost a množství řešených otázek. Podle odstavce 2 téhož článku mohou být uvedené odměny vyšší než odměny účtované účastníkovi řízení, kterému bylo uloženo nahradit náklady řízení, pokud to odůvodňuje zvláštní povaha sporu nebo hodnota poskytované služby.

- 7 Článek 24 zákona č. 794 o odměnách advokátů za poskytování právních služeb v civilní oblasti (*legge č. 794 – onorari di avvocato per prestazioni giudiziali in materia civile*), ze dne 13. června 1942 (GURI č. 172 ze dne 23. července 1942), stanoví, že od minimálních odměn stanovených za advokátní služby, není možné se odchýlit, a to pod hrozbou neplatnosti každé odchylné dohody.

- 8 Článek 13 zákona č. 31 o volném pohybu služeb poskytovaných advokáty –státními příslušníky jiných členských států Evropského společenství (*legge č. 31 – libera prestazione di servizi da parte degli avvocati cittadini di altri Stati membri della Comunità europea*), ze dne 9. února 1982 (GURI č. 42 ze dne 12. února 1982, s. 1030), který provádí směrnici Rady 77/249/EHS ze dne 22. března 1977 o usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb advokátů (Úř. věst. L78, s. 17; Zvl. vyd. 06/01, s. 52), rozšiřuje povinnost dodržovat platné profesní tarify i na advokáty z jiných členských států, kteří vykonávají soudní a mimosoudní činnosti v Itálii.

- 9 Poplatky a odměny advokátů byly postupně upraveny několika vyhláškami ministerstva, poslední tři z nich jsou vyhlášky č. 392 ze dne 24. listopadu 1990, č. 585 ze dne 5. října 1994 a č. 127 ze dne 8. dubna 2004.
- 10 Podle rozhodnutí CNF uvedeného v příloze vyhlášky ministerstva č. 127 ze dne 8. dubna 2004 (GURI č. 115 ze dne 18. května 2004, dále jen „rozhodnutí CNF“) se sazby použitelné na odměny advokátů řadí do tří hlav, a sice hlavy I týkající se právních služeb v oblasti civilní, správní i daňové, hlavy II týkající se právních služeb v trestní oblasti a hlavy III týkající se mimosoudních služeb.
- 11 Pokud jde o hlavu I, článek 4 odst. 1 rozhodnutí CNF zakazuje jakoukoliv odchylku od odměn a poplatků stanovených pro advokátní služby.
- 12 Co se týče hlavy II, článek 1 odst. 1 a 2 uvedeného rozhodnutí stanoví, že při určování odměn uvedených v tabulce je třeba zohlednit povahu, rozsáhlost a závažnost věci, obvinění a důkazy, počet a význam projednávaných otázek a jejich majetkový dopad, délku řízení a sporu, hodnotu poskytované služby, počet advokátů, kteří spolupracovali a nesli odpovědnost za obhajobu, dosažený výsledek, a je třeba vzít v úvahu i občanskoprávní důsledky a finanční situaci klienta. Ve věcech, které vyžadují zvláštní pozornost z důvodu složitosti skutkových okolností nebo projednávaných právních otázek, mohou být odměny zvýšeny až na čtyřnásobek stanovených maximálních částek.
- 13 Pokud jde o hlavu III, čl. 1 odst. 3 rozhodnutí CNF uvádí, že ve věcech, které jsou významné, rozsáhlé nebo obzvláště obtížné, může být maximální sazba odměn zvýšena až na dvojnásobek a ve věcech, které mají mimořádný význam, až na čtyřnásobek,

a to na základě stanoviska příslušné rady advokátní komory. Článek 9 tohoto rozhodnutí uvádí, že v případě, kdy je mezi službou a odměnami uvedenými v tabulce zjevný nepoměr z důvodů vlastních konkrétnímu případu, mohou být maximální částky zvýšeny na základě stanoviska příslušné rady advokátní komory nad rámec toho, co stanoví čl. 1 odst. 3 uvedeného rozhodnutí, a minimální částky mohou být sníženy.

- ¹⁴ Legislativní nařízení č. 223 ze dne 4. července 2006 (GURI č. 153 ze dne 4. července 2006), které bylo přeměněno v zákon zákonem č. 248 ze dne 4. srpna 2006 (GURI č. 186 ze dne 11. srpna 2006, dále jen „nařízení Bersani“), změnilo ustanovení v oblasti odměn advokátů. Článek 2 uvedeného nařízení, nadepsaný „Naléhavá ustanovení pro ochranu hospodářské soutěže v oblasti odborných služeb“, ve svých odstavcích 1 a 2 stanoví následující:

„1. V souladu se zásadou Společenství volné hospodářské soutěže a se zásadou volného pohybu osob a služeb a s cílem zajistit spotřebitelům skutečnou možnost volby při výkonu jejich práv a možnost srovnání služeb nabízených na trhu se dnem nabytí účinnosti tohoto nařízení ruší ustanovení právních a správních předpisů, která pro svobodná povolání a duševní činnosti stanoví:

- a) závazné pevné nebo minimální sazby, a tedy zákaz sjednat smluvní odměnu v závislosti na dosažení sledovaných cílů;

[...]

2. Tím nejsou dotčena ustanovení týkající se [...] případných maximálních sazeb, předem obecně stanovených za účelem ochrany spotřebitelů. Soud v případě soudního určení a právní pomoci určí náklady řízení a odměny na základě profesního tarifu. [...]"

- 15 Podle článku 2233 italského občanského zákoníku (codice civile) je odměna na základě smlouvy o poskytování služeb, pokud není dohodnuta stranami a nemůže být určena podle tarifů nebo zvyklostí, obecně stanovena soudem poté, co vyslechne stanovisko profesního sdružení, ke kterému poskytovatel náleží. Výše odměny musí v každém případě odpovídat složitosti věci a důstojnosti povolání. Každá dohoda uzavřená mezi advokáty nebo zmocněnými advokátními koncipienty a jejich klienty, která stanoví odměnu za poskytnuté odborné služby, je neplatná, pokud není učiněna v písemné formě.

Postup před zahájením soudního řízení

- 16 Výzvou dopisem ze dne 13. července 2005 upozornila Komise italské orgány na možnou neslučitelnost některých vnitrostátních ustanovení týkajících se mimosoudních činností advokátů s článkem 49 ES. Italské orgány odpověděly dopisem ze dne 19. září 2005.
- 17 Komise poté dvakrát doplnila analýzu provedenou ve výzvě dopisem. V první doplňující výzvě dopisem ze dne 23. prosince 2005 považovala Komise za neslučitelná s články 43 ES a 49 ES ta italská ustanovení, která stanoví povinnost dodržovat sazby stanovené pro soudní a mimosoudní činnosti advokátů.

- 18 Italská republika odpověděla dopisy ze dne 9. března, 10. července a 17. října 2006, ve kterých Komisi informovala o nové italské právní úpravě použitelné v oblasti odměn advokátů, tedy o nařízení Bersani.
- 19 Ve druhé doplňující výzvě dopisem ze dne 23. března 2008 Komise s ohledem na tuto novou právní úpravu ještě jednou doplnila své stanovisko. Italská republika odpověděla dopisem ze dne 21. května 2007.
- 20 Dopisem ze dne 3. srpna 2007 Komise dále požádala italské orgány o informace týkající se podmínek náhrady výdajů vynaložených advokáty. Italská republika odpověděla dopisem ze dne 28. září 2007.
- 21 Vzhledem k tomu, že Komise nebyla s touto odpovědí spokojena, zaslala Italské republice dne 4. dubna 2008 odůvodněné stanovisko, ve kterém tvrdila, že vnitrostátní ustanovení, která ukládají advokátům povinnost dodržovat maximální sazby, nejsou slučitelná s články 43 ES a 49 ES. Tato povinnost podle Komise vyplývá zejména z ustanovení článků 57 a 58 královského legislativního nařízení, článku 24 zákona č. 794 ze dne 13. června 1942, článku 13 zákona č. 31 ze dne 9. února 1982, příslušných ustanovení vyhlášek ministerstva č. 392 ze dne 24. listopadu 1990, č. 585 ze dne 5. října 1994 a č. 127 ze dne 8. dubna 2004, jakož i z ustanovení nařízení Bersani (dále jen společně „sporná ustanovení“). Komise vyzvala tento členský stát, aby ve lhůtě dvou měsíců od obdržení tohoto stanoviska přijal opatření nezbytná k tomu, aby tomuto stanovisku vyhověl. Italská republika odpověděla dopisem ze dne 9. října 2008.
- 22 Jelikož měla Komise za to, že Italská republika vytýkanou protiprávnost neodstranila, rozhodla se podat projednávanou žalobu.

K žalobě

Argumentace účastnic řízení

- 23 Svou žalobou Komise Italské republiky vytýká, že v rozporu s články 43 ES a 49 ES přijala ustanovení, která ukládají advokátům povinnost dodržovat maximální sazby při určování svých odměn.
- 24 Uvedená povinnost podle Komise vyplývá z nařízení Bersani, které zrušilo pevné či minimální sazby použitelné na odměny advokátů a výslovně zachovalo povinnost dodržovat v zájmu ochrany spotřebitelů maximální sazby. Tento výklad kromě toho potvrdily ve svých úředních dokumentech CNF, Consiglio dell'ordine degli avvocati di Torino (Rada advokátní komory v Turíně), jakož i Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a trhu).
- 25 Skutečnost, že totéž nařízení zrušilo zákaz sjednat smluvní odměnu v závislosti na dosažení sledovaných cílů, tedy „*pacte de quota litis*“, nemůže vyvrátit závěr, že dodržování těchto maximálních sazeb je i nadále povinné ve všech případech, kdy není taková dohoda uzavřena. Italské orgány ostatně ve fázi před zahájením soudního řízení nikdy nepopřely závaznou povahu uvedených maximálních sazeb.
- 26 Stejně tak Komise zdůrazňuje, že výjimky z maximálních sazeb použitelných na odměny advokátů nevylučují, ale naopak potvrzují, že se zpravidla uplatní maximální sazby odměn.

- 27 Komise tvrdí, že sporná ustanovení odrazují advokáty usazené v jiných členských státech od toho, aby se v Itálii usadili nebo zde dočasně poskytovali své služby, a tudíž představují omezení svobody usazování ve smyslu článku 43 ES, jakož i volného pohybu služeb ve smyslu článku 49 ES.
- 28 Má totiž za to, že závazná maximální sazba, která se použije nezávisle na kvalitě služby, práci nezbytné k jejímu provedení a nákladech vynaložených na její poskytnutí, může italský trh právních služeb zbavit přitažlivosti pro odborníky usazené v jiných členských státech.
- 29 Podle Komise tato omezení vyplývají zaprvé z povinnosti advokátů vypočítat své odměny na základě mimořádně složitěho sazebníku, který způsobuje dodatečné náklady, a to zejména pro advokáty usazené mimo Itálii. V případě, že tito advokáti dosud používali jiný systém výpočtu svých odměn, musí od něj upustit, aby se přizpůsobili italskému systému.
- 30 Zadruhé, existence maximálních sazeb použitelných na odměny advokátů brání tomu, aby služby advokátů usazených v jiných členských státech než v Italské republice byly náležitě odměněny, jelikož odrazuje některé advokáty, kteří si účtují vyšší odměny, než jsou odměny stanovené spornými ustanoveními, od toho, aby v Itálii dočasně poskytovali své služby nebo se v tomto členském státě usadili. Podle Komise je totiž maximální zisk stanoven nezávisle na kvalitě poskytované služby, zkušenosti advokáta, jeho specializaci, čase, který věci věnoval, hospodářské situaci klienta, a dokonce i bez přihlídnutí k tomu, že advokát musel případně cestovat na velké vzdálenosti.
- 31 Komise je zatřetí toho názoru, že italský systém sazeb omezuje smluvní svobodu advokáta tím, že mu brání předkládat nabídky *ad hoc* v určitých situacích anebo

jednotlivým klientům. Sporná ustanovení tedy mohou způsobit ztrátu konkurenceschopnosti advokátů usazených v jiných členských státech, protože jim berou účinné způsoby proniknutí na italský právní trh. Komise je tedy toho názoru, že sporná ustanovení brání advokátům usazeným v jiných členských státech v přístupu na italský trh právních služeb.

- 32 Italská republika nezpochybňuje existenci uvedených maximálních sazeb v italském právním řádu, ale jejich závaznou povahu. Tvrdí, že existuje řada výjimek umožňujících překročení těchto sazeb, a to buď z vůle advokátů a jejich klientů, nebo rozhodnutím soudu.
- 33 Podle tohoto členského státu je hlavním kritériem umožňujícím stanovit odměny advokátů podle článku 2233 italského občanského zákoníku dohoda uzavřená mezi advokátem a jeho klientem, zatímco uplatnění sazeb stanovených pro odměny advokátů představuje pouze podpůrné kritérium, použitelné při neexistenci odměny svobodně stanovené smluvními stranami při využití jejich smluvní autonomie.
- 34 Kromě toho odměny vypočítané podle hodinové sazby jsou v bodě 10 hlavy III rozhodnutí CNF podle Italské republiky výslovně uvedeny jako alternativní metoda výpočtu odměn v mimosoudní oblasti.
- 35 Rovněž tvrdí, že zákaz uzavřít dohodu mezi klientem a advokátem, jež stanoví odměnu v závislosti na výsledku sporu, byl po přijetí nařízení Bersani v italském právním řádu definitivně zrušen.

- 36 Pokud jde o odchylky od maximálních sazeb použitelných na odměny advokátů, Italská republika zdůrazňuje, že se ve všech věcech, které jsou významné, rozsáhlé nebo obzvláště obtížné z důvodu projednávaných právních otázek, advokáti a jejich klienti mohou dohodnout, aniž je nezbytné stanovisko příslušné rady advokátní komory, že odměny budou zvýšeny až na dvojnásobek těchto maximálních sazeb, či dokonce až na jejich čtyřnásobek v oblasti trestní.
- 37 Naopak, jak v oblasti civilní, tak mimosoudní je vyžadováno předběžné stanovisko příslušné rady advokátní komory, mají-li věci mimořádný význam, aby tak bylo možné zvýšit odměny až na čtyřnásobek stanovených maximálních částek, a tehdy, je-li mezi odbornou službou a odměnami stanovenými podle sazeb použitelných na tyto odměny zjevný nepoměr, aby bylo rovněž možné zvýšit uvedené odměny nad tyto maximální částky.
- 38 Italská republika podpůrně tvrdí, že sporná ustanovení neobsahují žádné opatření omezující svobodu usazování nebo volný pohyb služeb a že námitky Komise nejsou opodstatněné.
- 39 Pokud jde o dodatečné náklady, existence dvojí právní úpravy, a sice právní úpravy členského státu původu a právní úpravy hostitelského členského státu, nemůže být podle Italské republiky sama o sobě důvodem, který by umožňoval tvrdit, že sporná ustanovení jsou restriktivní, jelikož profesní pravidla platná v hostitelském členském státě jsou na advokáty pocházející z jiných členských států použitelná na základě směrnice 77/249 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/5/ES ze dne 16. února 1998 o usnadnění trvalého výkonu povolání advokáta v jiném členském státě než v tom, ve kterém byla získána kvalifikace (Úř. věst. L 77, s. 36; Zvl. vyd. 06/03, s. 83), a to bez ohledu na pravidla použitelná v členském státě původu.

- 40 Italská republika uvádí, že pokud jde o údajné snížení ziskového rozpětí, sporná ustanovení podrobně upravují plnou náhradu všech výdajů na služební cestu po předložení dokladů a navíc přiznávají cestovní náhrady za pracovní dobu promeškanou tímto cestováním. Tyto výdaje se připočítají k poplatkům, odměnám a režijním nákladům advokátů a jsou podle zásady zákazu diskriminace propláceny jak advokátům usazeným v Itálii, kteří musí cestovat po vnitrostátním území, tak advokátům usazeným v jiných členských státech, kteří musí cestovat do Itálie.

Závěry Soudního dvora

- 41 Úvodem je třeba konstatovat, že ze všech sporných ustanovení vyplývá, že maximální sazby odměn advokátů představují právně závazná pravidla, jelikož jsou stanoveny právním předpisem.
- 42 Jak tvrdí Italská republika, i za předpokladu, že si advokáti a jejich klienti mohou v praxi svobodně dohodnout smluvní odměnu advokátů podle hodinové sazby nebo v závislosti na výsledku sporu, nic to nemění na tom, že maximální sazby jsou i nadále závazné, pokud taková dohoda mezi advokáty a klienty neexistuje.
- 43 Komise měla dále správně za to, že existence odchylek, které umožňují za určitých podmínek přesáhnout maximální sazby odměn jejich zvýšením na dvojnásobek nebo čtyřnásobek, nebo dokonce na ještě vyšší částku, potvrzuje, že se zpravidla uplatní maximální sazby odměn.

- 44 Argument Italské republiky, podle kterého v jejím právním řádu neexistuje žádná povinnost advokátů dodržovat maximální sazby při určení svých odměn, nelze proto přijmout.
- 45 Pokud jde dále o existenci omezení svobody usazování a volného pohybu služeb uvedené v člancích 43 ES a 49 ES, z ustálené judikatury vyplývá, že taková omezení představují opatření, která výkon těchto svobod zakazují, tvoří překážku tomuto výkonu nebo jej činí méně atraktivním (viz v tomto smyslu rozsudky ze dne 15. ledna 2002, Komise v. Itálie, C-439/99, Recueil, s. I-305, bod 22; ze dne 5. října 2004, CaixaBank France, C-442/02, Sb. rozh. s. I-8961, bod 11; ze dne 30. března 2006, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, C-451/03, Sb. rozh. s. I-2941, bod 31, a ze dne 4. prosince 2008, Jobra, C-330/07, Sb. rozh. s. I-9099, bod 19).
- 46 Pojem „omezení“ zahrnuje zejména opatření přijatá členským státem, která, byť používána bez rozdílu, ovlivňují přístup na trh pro hospodářské subjekty z jiných členských států (viz zejména výše uvedený rozsudek CaixaBank France, bod 12, a rozsudek ze dne 28. dubna 2009, Komise v. Itálie, C-518/06, Sb. rozh. s. I-3491, bod 64).
- 47 V projednávané věci je nesporné, že se sporná ustanovení uplatňují bez rozdílu na všechny advokáty, kteří poskytují služby na italském území.
- 48 Komise má však za to, že tato ustanovení představují omezení ve smyslu výše uvedených článků, a to v rozsahu, v němž mohou advokáty, kteří jsou usazeni v jiných členských státech než v Italské republice a poskytují služby v Italské republice, vystavit dodatečným nákladům, které jsou výsledkem použití italského systému odměn, jakož i snížení ziskového rozpětí, a tedy ztrátě konkurenceschopnosti.

- 49 V tomto ohledu je třeba nejprve připomenout, že právní úprava členského státu nepředstavuje omezení ve smyslu Smlouvy o ES jen ze samotného důvodu, že jiné členské státy používají pro poskytovatele podobných služeb usazené na jejich území méně přísná nebo hospodářsky zajímavější pravidla (viz výše uvedený rozsudek ze dne 28. dubna 2009, bod 63 a citovaná judikatura).
- 50 Existenci omezení ve smyslu Smlouvy tedy nelze dovodit z pouhé skutečnosti, že se advokáti usazení v jiných členských státech než v Italské republice musí při výpočtu svých odměn za služby poskytnuté v Itálii přizpůsobit pravidlům použitelným v tomto členském státě.
- 51 Takové omezení naopak existuje zejména tehdy, pokud uvedení advokáti nemají možnost proniknout na trh hostitelského členského státu za běžných a účinných podmínek hospodářské soutěže (viz v tomto smyslu výše uvedený rozsudek Caixa-Bank France, body 13 a 14; rozsudek ze dne 5. prosince 2006, Cipolla a další, C-94/04 a C-202/04, Sb. rozh. s. I-11421, bod 59, jakož i rozsudek ze dne 11. března 2010, Attanasio Group, C-384/08, Sb. rozh. s. I-2055, bod 45).
- 52 Je však třeba konstatovat, že Komise neprokázala, že sporná ustanovení mají takový cíl nebo účinek.
- 53 Komisi se totiž nepodařilo prokázat, že dotčený režim byl vytvořen způsobem, který za podmínek obvyklé a účinné hospodářské soutěže znesnadňuje přístup na italský trh dotčených služeb. V tomto ohledu je třeba uvést, že italský režim odměn se vyznačuje pružností, která zjevně umožňuje přiměřenou odměnu za všechny druhy advokátních služeb. Odměny je tak možné zvýšit až na dvojnásobek maximálních sazeb, které se použijí jako základní, ve věcech, které jsou významné, rozsáhlé nebo obzvláště obtížné, nebo až na čtyřnásobek uvedených sazeb ve věcech, které mají mimořádný význam, nebo dokonce na ještě vyšší částku v případě zjevného nepoměru. vzhledem k okolnostem projednávané věci, mezi advokátními službami a stanovenými

maximálními sazbami. V některých situacích mohou advokáti se svým klientem rovněž uzavřít ke stanovení výše odměny zvláštní dohodu.

- 54 Jelikož tedy Komise neprokázala, že sporná ustanovení brání advokátům pocházejícím z jiných členských států v přístupu na dotčený italský trh, její argumentaci směřující ke konstatování existence omezení ve smyslu článků 43 ES a 49 ES nelze přijmout.
- 55 Žaloba proto musí být zamítnuta.

K nákladům řízení

- 56 Podle čl. 69 odst. 2 jednacího řádu se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Vzhledem k tomu, že Italská republika nepožadovala, aby Komisi byla uložena náhrada nákladů řízení, je třeba rozhodnout, že každá z účastnic řízení ponese vlastní náklady řízení.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

- 1) **Žaloba se zamítá.**

- 2) **Evropská komise a Italská republika ponese vlastní náklady řízení.**

Podpisy.